

РЕЦЕНЗИЯ

за трудовете на д-р Ирина Топузова

главен асистент в Международно висше бизнес училище, гр. Ботевград за участие
в конкурс за заемане на академична длъжност „Доцент“,
в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление 3.2. Психология (Трудова и организационна психология)
обявен в Държавен вестник, брой 8 от 28 януари 2025 г., за нуждите на
Международно висше бизнес училище, гр. Ботевград

Изготвила рецензията: проф. д.пс.н. Снежана Евлогиева Илиева – Катедра „Социална, организационна, клинична и педагогическа психология“, СУ „Св. Климент Охридски“

1. Информация за конкурса и за кандидата за участие

Конкурсът по професионално направление 3.2. Психология (Трудова и организационна психология) е обявен в „Държавен вестник“, брой 8 от 28 януари 2025 г., за нуждите на Международно висше бизнес училище, гр. Ботевград. Рецензията е възложена по решение на Научното жури, определено със заповед 032/31.03.2025 г. на Ректора на Международно висше бизнес училище, гр. Ботевград.

Единствен кандидат по конкурса е д-р Ирина Топузова, главен асистент в Международно висше бизнес училище, гр. Ботевград. Подадените документи от кандидата по конкурса отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Ирина Топузова е завършила бакалавърска степен по Начална училищна педагогика и английски език през 2007 г. и магистърска степен по Юридическа психология през 2010 г. в Югозападен университет „Неофит Рилски“. През 2016 г. тя придобива образователната и научна степен Доктор в професионално направление 3.2 Психология, Докторска програма „Психология на труда и професионална психодиагностика“ със защита на докторска дисертация на тема „Образователна реформа и мотивация на университетския преподавател“.

Д-р Ирина Топузова има богат административен и организационен опит в Деканата на Философски факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“. В същия университет тя първоначално от

2011 г. е хоноруван асистент, от 2016 г. асистент, а от 2018 г. „Главен асистент“ по Психология /Трудова и организационна психология/ в катедра „Психология“ на Философски факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“. От 2021 г. е главен асистент по Трудова и организационна психология в МВБУ – Ботевград. Преподавателската ѝ натовареност и изследователските ѝ интереси са в областта на трудовата и организационната психология с фокус към лидерството, организационната култура, организационната промяна и мотивацията на служителите. Тя е ръководител на магистърски програми по "Бизнес психология", "Управление на човешките ресурси и трудова психология" и "Организационна и бизнес психология" (на английски език) в МВБУ – Ботевград.

Освен административната, преподавателската и изследователската си дейност, Ирина Топузова активно участва и има дългогодишно участие в редица университетски международни проекти, финансирани по програми „Хоризонт 2020“, Еразъм и 7 рамкова програма на ЕС. Тя има опит като главен редактор на сп. "Психологическа мисъл", PsychOpen, (Scopus) , Югозападен университет "Неофит Рилски". Ирина Топузова е експерт - външен оценител по Програма „Еразъм +“, Център за развитие на човешките ресурси /ЦРЧР/ и секретар на секцията по Трудова и организационна психология на Дружеството на психолозите в България. Цялостната ѝ кариера до момента се характеризира с последователно развитие и натрупване на многообразна научна експертиза и богат организационен и практически опит в областта на трудовата и организационната психология.

2. Оценка на научните трудове

В конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ д-р Ирина Топузова участва с научна продукция от 14 публикации, от които 2 самостоятелни монографии, 1 книга, разработена въз основа на дисертационния труд, 1 студия и 4 статии на български език, а на английски език и в съавторство – 1 глава от колективна монография, 1 студия и 4 статии, като студията и две от статиите са публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (Scopus & WoS). Постигнат е баланс между самостоятелни публикации и публикации в съавторство, което свидетелства за това, че д-р Ирина Топузова притежава качества и умения на автономен

изследовател, както и може да работи в сътрудничество и взаимодействие с други изследователи, в това число в международен контекст.

Монографията „Организационна култура и лидерство. Културен лидерски код“ (2025, Ботевград: Издателство на МВБУ. ISBN: 978-619-7610-34-5 <https://doi.org/10.5281/zenodo.15068456>) по същество е хабилитационният труд на д-р Ирина Топузова. В нея е направен задълбочен и аргументиран прочит на съществуващите възгледи и теории относно лидерството и организационната култура, като са обхванати етапите в развитието на изследователските парадигми. Стъпвайки върху типологиите на организационната култура и стиловете на лидерство, д-р Ирина Топузова прилага концепциите на лидерския и културния код, който се предлага като обогатяване и съвременно продължение на теориите за лидерството и културата. Тя интегрира съществуващите до момента типологии и се основава на традицията за метафорично представяне на организационната култура и присъщите за даден тип култура модели на лидерство.

В резултат на обстойния теоретичен анализ, тя извежда седем културни лидерски кода, като всеки от тях е аргументиран въз основа на едни и същи критерии и теоретична рамка. За изходна база за сравнение на предложените от д-р Ирина Топузова културни кодове се прилагат моделът за изследване на културата на Х. Хофстеде и моделът за организационна диагноза на Уайсбърд. Прилагането на една и съща концептуална рамка за обособяване на културните лидерски кодове дава възможност да се направят сравнения между културните лидерски кодове, да се установят сходствата и разликите между тях и да се проследи в каква степен може да се правят промени в организационната култура. Монографията представлява интегриран и задълбочен подход към изследване на културата и лидерството и аргументира авторска концепция относно културните лидерски кодове. Приложен е креативен подход при обособяването на културните лидерски кодове, който е в синхрон с традицията в тази проблематика до момента, но надхвърля установените рамки и отива отвъд нея, като представя оригинални научни търсения на автора.

Използването на модела на Х. Хофстеде за характеристиките на културата позволява да се отчете кроскултурната перспектива в изследване на лидерството и организационната култура и това дава възможност предложената концепция да се валидира, провери и приложи на практика в различен тип организации в различен социокултурен контекст.

В монографията „Психологически измерения на организационната ефективност“ (2025, Ботевград: Издателство на МВБУ. ISBN 978-619-7610-40-6, <https://zenodo.org/records/15105625>) се дискутира един от ключовите и емблематични за трудовата и организационна психология проблеми. Направен е обстоен преглед на съществуващите възгледи за организационната ефективност, като е подчертана съвкупността от индивидуални и организационни фактори, която я определят. Представени са резултати от собствено изследване, което поставя фокус върху значението на организационната култура, подходите и практиките за управление на човешките ресурси и параметрите за организационна ефективност, установени по модела за организационна диагноза на Уайсбърд. Използваните диагностични инструменти са с подходящи психометрични качества, а направените анализи се основават на резултати от прилагане на статистически методи, в това число еднофакторен дисперсионен анализ, корелационен и регресионен анализ.

Публикуваната книга въз основа на защитения дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен "доктор" не се оценява, но участва във формирането на количествените показатели за съответствие на кандидата с минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“ (виж Топузова, И. Управление на мотивацията. Прилагане на модел за мотивационна диагноза в университетска среда. 2024, Ботевград: Издателство на МВБУ. ISBN: 978-619-7610-30-7 Достъпно на: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14713163>). Въпреки че тя съдържа основните резултати и приноси на дисертационния труд, е представена научна публикация, която поставя акцент върху управлението на мотивацията в университетска среда и върху изграждането на практически издържан модел, който може да прилаган при провеждане на промени в системата на висшето образование. Това ѝ придава актуална значимост и практическа стойност и може да послужи при управление на промените във висшето образование. Ч.,

Главата от колективна монография е в съавторство с екип от международни учени и е публикувана от реномирано издателство на научна литература (Academic gendered citizenship, 2020, Palgrave Macmillan). Тематиката на монографията е изключително актуална и обхваща водещите концепции за психология на пола, академичното гражданско поведение, кариерното развитие в науката. В посочената публикация се поставя акцент

върху баланса между личен живот и кариера с фокус върху семейството, стратегиите за справяне и овластяване на жените в науката. Въз основа на качествено изследване се прави сравнение на моделите и пътищата за кариерно развитие в университети в различни страни - Дания, Ирландия, Турция, България, като това позволява да се установи ролята на семейството и напредък в кариерата на жените в академична среда.

Студиите и статиите, с които д-р Ирина Топузова участва в конкурса, разширяват и конкретизират проблемите, обобщени в монографиите, без да ги повтарят в съдържателно отношение. Разгледани са основните мотивационни тенденции за работа в научната сфера, бариерите относно академичното кариерното развитие на жените, лидерството на жените в науката, както и стратегиите за постигане на баланс работа – личен живот.

Така в представената научна продукция се поставя акцент върху водещи проблеми от съвременната трудова и организационна психология, а именно мотивация, кариерно развитие, лидерство, организационна култура и организационна ефективност.

3. Наукометрични показатели и цитирания

Наукометричната справка напълно съответства на действащите нормативни изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение и на Правилника на Международното висше бизнес училище. Кандидатурата не само покрива минималните критерии по шестте групи показатели за участие в конкурса, но и с резултат от общо 563 точки надвишава необходимия минимум за заемане на съответната академична длъжност.

Не съм констатирала данни за плагиатство в представените научни трудове и не ми е известно да има каквито и да е доказателства за него в цялостната научна продукция на кандидата.

В приложената справка за цитирания е посочен внушителен брой от 187 забелязани цитирания в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни база данни с научна информация, като от тях 114 цитирания са в Scopus и 73 цитирания са в Web of Science. Цитиранията в световноизвестните бази данни дават възможност да се установи разпознаваемостта на д-р Ирина Топузова в изследванията на пола, лидерството при жените в науката, академичната кариера и равнопоставеността на половете и разкриват значимостта на нейните научни резултати и приноси.

4. Научни приноси

Приносите на д-р Ирина Топузова съответстват на съдържанието на нейните научни публикации. Бих си позволила да интегрирам посочените приноси в няколко големи групи.

На първо място, бих искала да подчертая, че в двете си самостоятелни монографии тя поставя в различен ракурс въпроса за връзката между организационна култура, лидерство и организационна ефективност, който е обект на изследователски и практически интерес от няколко десетилетия насам. С обосноваването си концепция за културния лидерски код и за връзката между култура и параметри на организационната ефективност, д-р Ирина Топузова дава отговор на ред въпроси и по този начин допринася да се приложат в изследователската практика добре апробирани, но и нови, актуални и модерни към момента теоретични конструкции. Тя има научна последователност в своите изследователски търсения и задълбочава и обогатява тези значими за организационната психология проблемни области. Д-р Ирина Топузова обосновава както теоретична рамка за изследване на културата и лидерството в съвременните организации, така и дава доказателства относно организационните фактори, които оказват влияние на ефективността на съвременните организации. Въпреки безспорно приетата връзка между организационна култура, лидерство и ефективност, има дефицит на аргументирани и цялостно издържани теоретични модели, които да бъдат проверени и приложени на практика и именно в тази посока могат да се разгледат приносите на научната продукция на д-р Ирина Топузова.

Отчетена е и кроскултурната перспектива относно лидерството и организационната култура, както и специфичните вътрешноорганизационни фактори, които характеризират отделните културни лидерски кодове като стратегия, структура, цели, подпомагащи механизми, нагласа към промяната. Представен е цялостен модел за организационна ефективност, който обхваща организационната култура, практиките за управление на човешките ресурси и факторите оценка на ефективността.

Мотивацията за работа в университетска среда е проучена, като са изведени ред фактори, които я определят, в това число възнаграждения, социални придобивки, мениджърски подходи и практики за управление на човешките ресурси. Установените закономерности имат отношение към управлението на висшето образование и могат да бъдат приложени в процеса на промени и трансформация на системата на висшето образование.

Проблемите на кариерното развитие в академична среда и в частност, разкриването на потенциални бариери, които го ограничават, както и предпоставките за равенство / неравенство между половете са признат, но недостатъчно изследван проблем, който се нуждае от по-нататъшни изследвания. В това отношение резултатите от проучванията на д-р Ирина Топузова очертават тенденции в кариерното развитие и представляват добра теоретична и емпирична база на бъдещи научни изследвания.

Поставен е фокус върху лидерството в организационна среда, като, от една страна, това се разглежда в контекста на организационната култура и културния лидерски код, а от друга страна, се извежда спецификата на лидерството и управленските практики, в това число менторство и спонсорство, в академичен контекст.

Това, което е отличителна особеност на научната продукция на д-р Ирина Топузова, може да бъде обобщено в две основни сфери, които по принцип не са достатъчно проучени и представляват принос в организационната психология не само у нас, но и като цяло. Те се отнасят до поставянето на акцент върху изследвания в университетска среда, като резултатите от тях могат да се приложат при управление на промените в системата на висшето образование. Наред с това се подчертава спецификата на кариерното развитие в науката в контекста на изследванията на пола и равнопоставеността на жените, както и на организационните практики, които биха подпомогнали и улеснили кариерното развитие на младите хора в академична среда.

5. Лични впечатления за кандидата

Личните ми впечатления за д-р Ирина Топузова са дългогодишни и са базирани на рецензиране на нейната дисертация, участието ѝ в научни форуми и дейността ѝ като секретар на секцията по Трудова и организационна психология към Дружеството на психолозите в Република България. Тя притежава последователност, организираност и коректност, умения да работи с хора и това я прави изключително ценна при съвместно научно взаимодействие, което се доказва и от участието ѝ в редица международни проекти.

6. Бележки и препоръки

Нямам съществени бележки и препоръки, които да засягат качеството на научната продукция. Представените научни трудове в количествено и качествено отношение

надвишават критериите за заемане на академичната длъжност „доцент“ и представят достойно кандидатурата на гл. ас. д-р Ирина Топузова. Като потенциална препоръка с оглед бъдещото научно развитие смятам, че тя може да разшири и обогати с нови психологически конструкти обхвата на изследваните проблеми, отчитайки досегашните си постижения и резултати в областта на организационната култура, лидерството, управлението на кариерата в системата на висшето образование.

Заклучение

Изразявам положителната си оценка на кандидатурата за доцент, основана на цялостната изследователска и преподавателска дейност на кандидата и постижения в областта на трудовата и организационната психология. Със своята научна продукция д-р Ирина Топузова допринася за съвременния облик и развитие на трудовата и организационната психология у нас, а установените от нея закономерности имат висока теоретична, емпирична и практико-приложна стойност. Това ми дава основание да препоръчам на Научното жури да предложи д-р Ирина Топузова да бъде избрана по установените процедури за заемане на академична длъжност „доцент“, в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология (Трудова и организационна психология) в Международно висше бизнес училище, гр. Ботевград.

23.04.2025 г.

Рецензент:

Проф. д.пс.н. Снежана Илиева